

Egyenes úton - egyedül

- Regény -

**Írta
Ritoók Emma**

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-77-6

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

ELSŐ RÉSZ

I.

Egyedül maradt a lassan besötétedő szobában és a fiatalember úgy érezte, mintha nemcsak a nagy város kora szürkülete szállna le, hanem a gyásznak és szenvedésnek az árnya is itt maradt volna. A temetés elvonult a nagy bánattal és azokkal az apró, kicsinyes kellemetlenségekkel együtt, amelyek a különben is kínos helyzete még kínosabbá teszik hozzátartozóknak és idegeneknek egyaránt.

A temetkezési szolgák leszedték a másik szobából a banális fekete posztódarabokat, feketére festett deszkákat, lámpákat hordoztak el és közönyös arcukkal, hangos beszédükkel behozták a munkás utca hangulatát. Az egyik még visszafordult valami kalapácsért, amit ott felejtett és káromkodva szaladt a többi után.

Kint az ajtót durván becsapták, - aztán egyszerre nagy csönd lett... Az udvari lakásba nem hatolt föl az utca zaja és a csöndben és sötétben csak egy légy zümmögése hallatszott, amint eszeveszetten vergődött az ablak között.

Lénárd Sándor összeborzongott: a halál rettenetes és csunya is. Hiszen orvos volt és megszokhatta volna már; de minden halál más volt. A rettenetesnek az árnya

mindegyikben másképp vetődött a halottra és az élőkre...
És talán ez a halál volt valamennyi közt a legszomorúbb.

Hónapok óta látni egy jó barát, egy fiatal élet lassu elmúlásának kínos óráit; egy fiatal emberét, aki hónapok óta vergődött menthetetlenül, aki folytonosan az élettel foglalkozott, a tudományával, a hírnévvel, a könyvével... főleg a könyvével, amibe mindent bele akart írni, nagy csodálatos revelációkat, amiket talán lázas agya diktált neki.

De a Balázs Károly könyve sohasem készült el, éppen olyan értelmetlen töredék maradt, mint az élete.

Lénárd nem ment ki a temetőbe. Minek okozott volna magának fölösleges kínos percek, mikor nem segíthetett vele sem a halotton, sem szegény hugán.

Milyen halálos csönd lett! Már a légy sem vergődött... Valami barátságtalan, szinte részvétlen hideg kezdett elterjedni, mintha nem látott réseken nyomulna be, közönyösen élők és halottak iránt egyaránt. Lénárd fázni kezdett. Fölvette a kabátját és kiment; sem az előszobában, sem a konyhában nem volt senki, a kis cselédleány is elment a temetést nézni. Lénárdnak egyszerre eszébe jutott, hogy Ágnes ebbe a sötét, hideg, üres lakásba fog visszajönni, ahol nincs már senkije, még a halott sem. Megegett a szíve a szegény, sokat szenvedett leányon. Gyorsan megnézte az óráját és látta, hogy még van ideje, mielőtt Ágnes hazajönne, mert újra nem akart vele találkozni. Legalább ne fogadja ez a rettenetes ridegség szegényt.

A kályhában levő parázsra egy csomó fát dobott és amint a láng fellobbant, a szoba is mindjárt barátságosabb lett a fénysávtól, amely a padlón végigvetődött, majd megtörve a fal alján, egészen az aranyos képrámáig nyúlt, el-elsötétülve, meg újra fölvilanva. Lénárd a gázt is meggyújtotta és még arra is gondolt, hogy a másik szoba ablakát kinyissa, hadd tóduljon be a tiszta téli levegő a nyomasztó halottas szagu szobába; azután betette az ajtót. Olyan barátságosnak látszott egyszerre minden: a tűz pattogott, a kis álló óra, amelyet újra fölhúzott, lassan ketyegett, az eső csöndesen csapkodta az ablakot és a lámpa nagy világos kerek foltja békésen terült el az asztal felett, mintha a halál nagy tragédiája sohasem vonult volna itt keresztül.

De most már csakugyan menni akart. Újra fölvette a kabátját, amikor kint meghallotta az ajtó nyílását. Egy pillanatig kellemetlenül érezte, hogy most már nem menekülhet... azután a szobaajtó is benyílt.

Ágnes belépett és hirtelen a szeme elé kapta kezét, - kisírt, fájós szeme elé, amelyet olyan váratlanul ért egyszerre a világosság. Azután egy pillanatig csodálkozva nézett Lénárdra.

- Itt maradt? Megvárt engem?

Kint a nedves téli hidegben, a halál belső hidegét hordozva szívében, iszonyodva gondolt erre a visszatérésre, erre a magányra. A szomorú, egyszerű temetés alatt, míg szeme a szürkén továbbhúzódó füstszalagokat nézte, amelyet a város ontott, - nézte, amint lassan szétterültek a ködös

légben, arra a sötét lakásra gondolt, ami reá vár. Nem találta rettenetesebbnek a szürkülő estében sötétlő sírt sem, ahová azt letették, akiért eddig élt.

Azután mikor visszaült abba a kocsiba, amelyben annyi asszony sírt ki már a könnyeit, fásultság fogta el. Az eső lassan esni kezdett. Kint gázlángok, kivilágított kirakatok futottak el a koci mellett; beljebb villamos csengők, a város zaja verte föl érzéketlenségéből: az emberek csak tovább élnek.

Mikor kiszállt a kocsiból és az ismerős lépcsőkön fölment, csak annak örült, hogy az óbégató szomszédasszonyok elmaradtak mellőle, de amint a sötét előszobából belépett, szinte megvakította a lámpafény.

- Megvárt! - és mindakét kezét Lénárd felé nyújtotta. A férfi gyöngéden fogta meg. - Maga érezte meg csak, hogy mi lesz nekem a visszatérés ide egyedül!

Mélységes bánatában fogékonyabb volt érzelmi túlzásokra és a csekély gyöngédséget a maga lelki egyensúlyának megzavarásához aránylag nagyította.

- Szegény Ágnes, csak nem hagyhattam így magára. - Abban a percben már Lénárd maga is meg volt győződve, hogy csakugyan megérezte előre a leány félelmét a magánytól, - hogy csak ő tudott ilyen gyöngéd lenni, - hogy csakugyan itt akart maradni.

- Szegény teremtés, egészen át van fagyva. Üljön ide közelebb a kályhához. - Segített a kalapját, kabátját levenni, széket húzott a kályha mellé és leültette.

Ágnes nem szólt semmit, csak engedte a másikat beszélni, rendelkezni, teát hozatni, csak érezte, hogy az a rettenetes belső hideg olvadni kezd, s a fizikai jólét érzése erőszakosan utat tör a fagyon át.

Lénárd iszonyodott a jelenetektől és hálás volt, hogy az a szenvedő leány ilyen hősieen viselte magát, - ilyen nyugodtan és nemesen. Amellett, mint aki valami önfeláldozó tettet követ el, nagyon meg volt elégedve önmagával és nemes lelkével, úgy hogy megnyugtató szavai csakugyan szívből jöttek.

- Köszönöm, sohasem fogom elfelejteni, - mondta Ágnes, amikor elbúcsúztak és úgy érezte, mintha el tudná hinni, hogy valaha valamikor még nyár is lehet.

Ágnes magában ülve csöndes kis szobájában, - mint mindenki, amikor valami nagy csapás éri, vagy az ok nélküli lehangoltság szürke órái kínozzák lelkét, - Ágnes is mérlegre tette az élet értékeit, hogy szembe nézzon vele és öntudatosan belássa, vajjon érdemes-e az egész lét az élésre? És még az ő bátor lelke is elcsüggedt, amikor látta, hogy a sors milyen kegyetlenül bánt vele.

Tizenhat éves korában árván maradt két sokkal fiatalabb hugával, akiket neki kellett nevelni. Úgynevezett virágkora kenyérküzdelemmel, betegápolással, gyermektanítással telt el a kis városban, míg a bátyja

Pesten küzdötte harcát az élettel és csak az ő jövőjének reményei aranyozták meg a kis család életét. Ha majd Károlynak állása lesz! És ez az állás volt az a meghatározatlan csoda, az a szézam, ami majd a jólét és boldogság kapuját megnyitja.

És azalatt Ágnes fölött lassan, szürkén teltek el az évek, míg végre Zsuzsika annyira nőtt, hogy egy szegény rokon, mint szorgalmas kis leánynak hasznát vehette és magával vitte. Magda pedig olyan csodaszép baba volt, hogy szépsége miatt egy gazdag rokon vette pártfogásába és Ágnes huszonötéves korában először érezte, hogy végre a magáé lehet.

Egész szürke, lekötött és önfeláldozásban eltelt életének egyetlen ideálja volt az önállóság, mint más leánynak a szerelem. Valahányszor eszébe jutott a rokonságnak minden apró fitogtatott jótette, örökös függése a kicsinyektől és nagyoktól, egyetlen nagy csábító gondolat ragyogott előtte: a magáért való élés, a magáért való dolgozás gondolata. Az emberi természetes önzés követelte ezt az élet feláldozásáért.

Bátyjához költözött, az orvosi pályát választotta és a fanatikusok kitartásával fogott tanuláshoz.

És akkor jött a legrettenetesebb csapás. A lassu betegség sorvasztó lázaival és végre az a hideg rettenetes éjszaka, amikor ott ült az ágy mellett, rámeredve a kis éjjeli lámpára, előre hajolva, szinte hallgatózva, mint aki vár, vár valamit... valami kikerülhetetlent, valami félelmeset, rejtélyeset, amely kint a sötét ablak mögött leskelődik.

És amikor a sötét hatalom hideg lehelete végigcsapott a szobán és a beteg ritkuló, halk lélegzete egyszer egészen elmaradt, Ágnes úgy érezte, mintha az ő lelke is megmerevedett volna. Nem is fájt annyira, mint hitte: talán nagyon is el volt reá készülve, vagy talán nagyon is megdöbbenett. Még másnap is, a reggel hideg józanságában úgy érezte, mintha a halott valami idegen lett volna, és mintha a saját temetéséről is - mindkettőjükéről - neki kellett volna intézkedni.

Csak most, mikor megint meleg emberi szeretet érintette a lelkét, találta meg újra önmagát. És kétségbeesve, kételkedve Istenben és a természetben, egész lelkével az Ember felé fordult.

II.

A tavasz olyan hirtelen köszöntött be és űzte el a telet, mintha az élet meg akarta volna mutatni, hogy mégis csak ő az erősebb.

A nap melegen sütött be a kis udvari lakásba március elején, és amint az Ágnes kopottas gyászruhájára rásütött, a fekete szövet is vörösbe játszott. Ágnesnek eszébe jutott, hogy nemsokára egy kis fehér díszet tehet a kalapjára, de hirtelen, azonnal megszégyelte magát e gondolat miatt.

A tél némi kibontakozást hozott; elhatározta, hogy bármilyen küzdelembé kerül is, a tanulmányait folytatni fogja. Lénárddal pedig éppen tegnap beszéltek meg,

hogya Zsuzsikát fölhozza magához, aránylag kevesebbet költenek a mindinkább fogyó kis vagyomból. Arra is gondolt, hogy Zsuzsikának is fájdalmas lehet folytonosan más jótékonykodásának a terhét viselni és még aznap este megírta neki a tervet.

A jövő újra szép színbe öltözött és mintha természetes visszahatás jött volna létre, Ágnes szinte fiatalabbnak érezte magát. Egy kicsit tovább illesztgette kalapját a tükör előtt, azután ijedten nézett az órára és lefutott a lépcsőkön, nehogy elkéssék az előadástól.

Mintha az utcán is csupa egészséges emberek jártak volna, egyszerre eltűnt az a csodálatos kísérteties érzés, amely mióta az orvosi pályára lépett, de főleg a tél óta, üldözte: hogy minden járó-kelőben beteget látott. És ha egy külö arccsontu, görbehátú fiú, amíg szorgalmasan jegyzett, elköhintette magát, szinte a szívébe vágott a gondolat: ime egy újabb halálraitelt.

De ma mindenki olyan egészségesnek, vidámnak látszott; a leányok ibolyás kalapjukat tették föl, a módosabb fiatal emberek drapszinű kabátban sétáltak a folyosókon és vidáman köszöngettek csinos leánykollegáiknak. Beszélgető párok álldogáltak itt-ott az ablakfülkékben, akikre Ágnes az öregebbek elnéző mosolyával pillantott.

Ő is megállt Lénárddal egypár pillanatra, elmondta, hogy írt Zsuzsikának és hogy husvétra várja.

Előadás alatt egy napsugár folyton ott játszott a fehér jegyzetpapirosán, és Ágnes szórakozottan hallgatta a magyarázatot.

Csak este, amikor fáradtan jött haza az anatómiai gyakorlatokról, fogta el megint a megszokott téli levertség. Ki tudja, milyen új változást hoz nyugalmas életébe ez a terv? Eszébe jutott a régi élet, az örökös alkalmazkodás másokhoz - és nyugtalanul aludt el.

Pedig nem volt miért félni Zsuzsától. Három év alatt nagy leány lett a kis sovány, kurtaszoknyás gyerekből, akinek bőrét barna-pirosra égette a nap és az orosztelki levegő. A református papnénál lakott és egyáltalán nem érezte a jótekonyságnak azt a nyomasztó voltát, és a függetlenségnek azt a vágyát, ami az Ágnes fiatalságát elkészerítette. Ő sohasem filozofált és meg volt győződve, hogy az élet körülbelül annyiból áll, amennyit itt maga előtt látott: a konyha, a kert, a férj és a gyerekek. Esténként olvasott ugyan Családi Lapokat és Ohnet-regényeket, amelyeket Oroszi Tildától, a legjobb barátnőjétől kapott, de sokkal józanabb volt, semhogy ábrándok megbolondíthatták volna.

Husvét előtt meghatározták a napot, mikor fog Ágneshez fölutazni. Mikor a levelet megkapta, azonnal átfutott Orosziékhoz.

- Tilda, Tilda! Csakugyan föl fogok menni Pestre.

Tilda, aki saját büszke bevallása szerint harmadszor olvasta a Vasgyárost, szemrehányó arccal fordul felé:

- Ugyancsak örülsz, hogy itt hagysz minket.

Zsuzsának egyszerre eltűnt a ragyogás az arcáról.

- Mintha te nem szeretnél fölmenni!

- Hát Zsuzsa, bizony bevallom, hogy irigyellek. Én ismerem azt a nagystílusú életet, - magyarázta fontoskodva, - mert voltam fönt papával; gumiradleren jártunk és a kuzenom, - aki belém bolondult, a kis bohó, - sok mindent elmondott. Megmutatta az arisztokraták páholyait, elmondta, melyik táncosnő a maitressz...

- De Tilda...

- No persze, a papa nem hallotta. A Vígszínházban egypár író is megmutatott, akikkel ő jó barátságban volt, aztán a képviselőházban is voltunk... egyszóval az ott az élet, ez itt csak aféle vegetálás!

- Hogy is nem mentek ti föl lakni? Eliz is annyira kívánczik, te is...

- Papa gyűlöli Pestet, azt mondja, hogy utálatos, veszekedő, lökdösődő nagy város, de tulajdonképpen azt hiszem, azért gyűlöli, mert ott nem tudja mindenki, hogy ő Oroszi Gáspár.

És tovább beszélgettek a színésznők, írók, mágnások, képviselők világáról, kissé zavaros fogalmaikat a francia regényekből egészítve ki. És ebben a ragyogó képzeleti világban nem jutott hely a harmadikemeleti szűk

konyhaszagu lakásoknak, a kőszénfűstös, mindent bepiszkoló levegőnek, az örökké sáros vagy poros ruhaaljaknak, a hónap elseji gondnak, egyszerűen a nagyvárosi úri szegénységnek.

Orosziék télen a megye székhelyén, nyáron pedig birtokukon Orosztelkin laktak és az Oroszi-lányok voltak a vidék pletykájának legkedvesebb tárgyai. Ezek a lányok szabadon jártak-keltek, azzal foglalkoztak, amivel akartak, és hallatlan merészséggel, szembeállva az ezredéves szokásokkal, nem mentek férjhez.

Ebben volt valami titokzatos! A társaság aggodalmas figyelemmel kísért minden férfit, aki az Oroszi-ház kapuján belépett és leste az udvarlások lefolyását. De hiszen éppen az volt a borzasztó, hogy valami feltűnő udvarlást, vagy szakítást sohasem lehetett megállapítani.

Az Oroszi-lányokat nagyon különösnek nevelték. Gáspár fiatal korában külföldön járt és ott házasodott meg, a megyei családok nagy megbotránkozására, és szinte méltó büntetésnek tartották, hogy amikor egymásután születtek a gyermekek, csupa lány volt, - csupa lány. Mikor a negyedik lánya megszületett, Oroszi Gáspár, aki különben imádta őket, elhatározta, hogy kifog a természetén és majd nevel ő olyan lányokat, hogy megirigylék a fiús familiák. Megkezdte a nevelést a legidősebbiken, Bellán és olyan jól sikerült, hogy tizenkétéves korában fiúsan lovagolt, két év múlva pedig nyakon ütött egy bérest, aki elaludt a kazal mellett.

Az anyjuk, aki meglehetősen elmosódott életet élt, kissé gyöngé volt és képzelődő, s amellet nagyon szerette, ha kényeztették, - belátta, hogy most már neki is bele kell szólni a dologba, irt Angliába egy barátnőjének, hogy küldjön neki egy erélyes nőt, aki ezeknek a gyerekeknek a féktelen egyéniségét valamiféle irányba terelje, mert megváltoztatni őket már úgy sem lehet. Annál is inkább szükség volt erre, mert megjött ötödiknek a várva-várt fiúörökös is.

Ez a fiú nem okozott olyan rendkívüli örömet, mint a várakozás után hinni lehetett volna. A leányok már nagyok voltak és zsarnoki egyéniségükkel annyira betöltötték az egész házat, hogy a fiúnak szinte nem maradt hely benne.

Hanem az Orosziné gondolata kitűnően bevált; az erélyes, okos angol leány a szilaj teremtésekől olyan független gondolkozású nőt nevelt, hogy a szomszédok nem tudtak hova lenni a megbotránkozástól. Mindegyiknek helyes mederbe terelte a tettvágyát. Bella rendelkezett az egész házban, Boris tudományos könyveket bújt, a szép Eliz - a család büszkesége - festeni tanult; csak Tilda vált ki a testvérek közül: a vizsgákról elégségeseket hozott haza és legfőbb élvezete volt a kertben az almafán ülve, az alacsony kerítésen át az utcán menő diákokkal kacérkodni, akik hozzá írták összes szerelmes verseiket.

Mióta Orosztelkibe kijöttek, csak a függőágyban lehetett megtalálni, ahol cigarettázva regényeket olvasott és szőtt és miután kijelentette, hogy Orosztelki környékén csak húsz éven aluli gyermekek és harminc éven felüli vén

emberek laknak, világfájdalmas hangulatba süllyedt, és nem akart társaságba járni.

Sokáig beszélgettek Zsuzsával együtt, amikor Gazsi titokzatos arccal megjelent. Zsuzsa diszkrétül visszavonult, Tilda pedig leereszkedőleg kérdezte az öccsétől:

- Na, mi baj, gyerek?

- Nagy baj van!

- Bizonyosan megint a husvéti bizonyítvány.

- Az is.

- Már megint elégséges?

- Még annál is rosszabb.

- Micsoda? - kiáltott föl Tilda és felült a függőágyban, - nem szégyeled magad? Hát már annyira süllyedt a tekintélyünk, hogy egy Oroszi-fiú nem tud egy rongyos elégségest kiszorítani a tanárjától?

- Hagyd el, ez még a legkevesebb, de a latin tanár megtalálta egy költeményemet...

- Na, hát aztán?

- Izé... egy szerelmes verset...

- Tán csak nem Zsuzsikához?

- Ah, dehogy! Békei Lolottehoz.

- Majd adok én neked Lolotteot, - kiáltott Tilda, eldobva jobb kezéből a cigarettát és kiugrott a függőágyból. - Kölyök, hát te primadonnához írsz verseket?

Az Oroszi-lányok gyors kezét jól ismerte Gazsi is és ügyesen hátraugrott, amíg szikrázó szemekkel kiáltott vissza: - Ha ezt egy férfi tette volna!

Tilda elnevette magát.

- Hallgass! Add ide a bizonyítványodat, ma este elintézem az egészet.

És csakugyan símán elintézte az egész ügyet, csak Boris jelentette ki, hogy hiszen fiú, mit várjon az ember tőle? És ebbe az egész ház belenyugodott.

De Tilda este egy levélkét csúsztatott a Gazsi kezébe, hogy hálából juttassa rendeltetési helyére; és mivel Gazsi azonnal megértette a dolgot, azt lehet következtetni, hogy nem ez volt az első postás-szerepe.

Husvét elvitte Zsuzsikát Pestre, de az ő elmenetele nemcsak Tildára hatott.

Eliz, akiben legerősebben dolgozott az anyja idegen vére és legkevésbé kötötte őt az orosz röghöz, Eliz már régen elvágott, nyugtalanul valami után. Voltak nagy álmai és

hirtelen kétségbeesései, nagy remények és oknélküli kishitőség egymást váltották föl lelkében. Egyensúlyát veszített művészlélek volt az övé, a nagy teremtő erő nélkül.

De Eliz csak annyit érzett, hogy zavaros bizonytalanságából lelke itt nem tud kibontakozni, mert talán nem tanult, nem látott eleget, vagy nincs rokonlélek, aki vezesse.

És amikor Zsuzsika elutazott, úgy érezte, mintha vele történt volna valami nagy igazságtalanság. Ez az egyszerű kis leány ott lesz mindannak a közepében, aminek semmi hasznát sem veszi; ő pedig itt él elégedetlenül... telve kialakulni nem tudó vágyakkal!

És éppen akkor történt, hogy az idősebbik Jánosi megkérte a kezét.

Az enyhe tavaszi estén együtt ültek a leányok a kertben, mindegyik a maga dolgával elfoglalva, mert ha együtt beszélgettek, egy negyedóra múlva már össze is pereltek. Miután Tildát mindegyik külön összeszidta, hogy semmit sem csinál, csak egész nap cigarettázik, Tilda ásítva, de a legnagyobb lelki nyugalommal szólalt meg.

- Ma megint harmadnap van.

- Vajjon eljön Jánosi? - kérdezte Boris és megnézte az óráját.

- Hogy is lehet ilyet kérdezni?

Erdők, mezők elvirulnak,
Országutak elromolnak;
A szerencse forgandó,
Csak Jánosi állandó,

szavalta Tilda nagy páthosszal Eliz felé fordulva.

- Szamár! - felelt az neki mély meggyőződéssel.

Jánosi tudniillik az Eliz kedvéért már évek óta járt Orosziékhoz és minden harmadnap csodálatos pontossággal jelent meg az aszfaltos feljárón könnyű kocsija. És ez a nem nagyon fiatal, de rendkívül kedves, nyílt modoru, tipikus magyararcu ember, akit minden leányos háznál szívesen láttak volna, makacs szívóssággal csak ezt a hideg leányt szerette. Tilda szerint nem is volt más hibája, mint ez a rettenetes harmadnapos pontosság.

- Csak egyszer tévesztette, vagy felejtette volna el, - sóhajtott föl, - én mindjárt beleszerettem volna.

És éppen ezen a napon történt, hogy az elhatározásnak valami hirtelen kitörésével, amikor már azt hitték, hogy megmarad ilyen harmadnapos barátnak, - megkérte az Eliz kezét.

Eliz annyira kipirultan és izgatottan jött le a kerti lépcsőn estefelé, hogy a leányok leolvastak az arcáról mindent. De senki sem kérdezősködött, mikor a távoli kedves sarokban, a nagy diófák alatt levetette magát üresen hagyott helyére. Mind érezték az életbe vágó kérdés fontosságát és